

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS NEGALIOS PAGRINDU PRIIMANT Į KASININKO-PARDAVĖJO PAREIGAS TYRIMO

2018 m. lapkričio 13 d. Nr. (18)SN-175)SP-115
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje 2018 m. rugsėjo 18 d. gautas pareiškėjos M. K. (toliau – Pareiškėja) skundas dėl jos galimos diskriminacijos negalios pagrindu. Skunde rašoma, kad Pareiškėja yra iš dalies darbinga, jai nustatytas 50 procentų darbingumo lygis. Nuo 2017 m. birželio mėn. Pareiškėja yra bedarbė bei registruota Užimtumo tarnyboje (iki 2018 m. spalio 1 d. buv. Lietuvos darbo biržoje).

Pareiškėja pranešė, jog 2018 m. rugpjūčio 21 d. savo iniciatyva nuvyko į UAB „Maxima LT“ (toliau – Įmonė) padalinį – „Maxima“ parduotuvę, esančią (*duomenys neskelbtini*) (toliau – Parduotuvė), norėdama įsidarbinti kasininke 0,75 etato. Pareiškėja nurodo dėl darbo kalbėjusi su Parduotuvės direktore. Direktorei Pareiškėja pateikė visą informaciją dėl savo neįgalumo, paaiškino, kad pagal sveikatos būklę galėtų dirbti kasininke 0,75 etato. Pasibaigus pokalbiui Pareiškėja buvo nukreipta į (*duomenys neskelbtini*) kliniką pasitikrinti sveikatos. Tą pačią dieną Pareiškėja nuvyko į nurodytą medicinos įstaigą, kurioje buvo atlikta jos medicininė apžiūra. Gydytojai, atlikę apžiūrą, Pareiškėjos asmens medicininėje kortelėje pažymėjo, jog kasininko darbą ji dirbti gali su apribojimais pagal Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – NDNT) išvadą. Tą pačią dieną grįžusi į Parduotuvę, Pareiškėja pateikė asmens medicininę kortelę su gydytojų žymomis dėl galimybės dirbti. Parduotuvės direktorės pavaduotojas sutvarkė visus Pareiškėjos priėmimo į darbą dokumentus, t. y., priėmė Pareiškėjos prašymą priimti į kasininkės pareigas ir pranešė, kad 2018 m. rugpjūčio 24 d. 10.00 val. ji turi atvykti į filmo, kuriame būsiamiems Parduotuvės darbuotojams bus rodomos darbo instrukcijos, peržiūrą. Tačiau 2018 m. rugpjūčio 22 d. Pareiškėjai paskambinęs Parduotuvės direktoriaus pavaduotojas liepė atvykti atsiimti pateiktų dokumentų. 2018 m. rugpjūčio 22 d. Pareiškėja nuvyko į Parduotuvę, norėdama išsiaiškinti priežastis, dėl kurių nėra priimama į kasininkės pareigas. Parduotuvės direktoriaus pavaduotojas Pareiškėjai paaiškino, jog nepriimama dėlto, kad „dėl neįgalumo Pareiškėja dirbti gali ribotai“.

Pareiškėja skunde rašo, kad, pagal medicininėje asmens sveikatos kortelėje pateiktas gydytojų išvadas, ji gali dirbti kasininko darbą, tik su tam tikrais apribojimais (negali dirbti: daugiau nei 10 kg sveriančių krovinių kėlimo, darbų, susijusių su nuolatinu vaikščiojimu, stovėjimu, priverstiniais liemens palenkimais, viršvalandinių darbų, darbų didesniame nei 5 metrų aukštyje). Minėti apribojimai netrukdo jai dirbti kasininko darbą. Pareiškėja teigia, kad jai ypatingų darbo sąlygų arba darbo priemonių dirbant nereikia; Pareiškėjos negalia išoriškai nepastebima.

Pareiškėja taip pat nurodė, kad iki 2018 m. birželio mėn. kitoje parduotuvėje 4-erius metus dirbo kasininke ir puikiai atliko savo darbą. Pareiškėjos teigimu, ji yra darbšti, motyvuota, atsakinga darbuotoja. Pareiškėjos gaunama neįgalumo pašalpa yra maža, iš jos sunku pragyventi. Pareiškėja teigė, jog nori dirbti ir savarankiškai užsidirbti.

Pareiškėja mano, kad Parduotuvės administracija nepagrįstai atsisakė priimti ją į darbą ir diskriminavo ją dėl negalios.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Agneta Skardžiuvienė (toliau – lygių galimybių kontrolierė), vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 2 dalimi, 2018 m. rugsėjo 25 d. raštu Nr. (18)SN-175)S-553 kreipėsi į Įmonės administraciją, prašydama pateikti informaciją, ar Įmonė gali patvirtinti Pareiškėjos skunde nurodytas aplinkybes; kokios buvo atsisakymo priimti Pareiškėją į kasininkės pareigas priežastys; ar, atsižvelgiant į Pareiškėjos negalios pobūdį, jai dirbti kasininke yra reikalingos ypatingos sąlygos, priemonės darbo vietai / sąlygoms pritaikyti, atsižvelgiant į NDNT pažymą bei išvadą; ar Įmonėje kasininkais dirba negalia turinčių asmenų; kokios darbo sąlygos jiems sudaromos, atsižvelgiant į jų negalios pobūdį ir NDNT išvadas bei pažymas. Paprašyta pateikti kitą su tyrimo esme susijusią reikšmingą informaciją bei įrodymus.

2018 m. spalio 2 d. lygių galimybių kontrolierė pakartotinai kreipėsi į Įmonę, prašydama atsakyti į klausimus, ar, siunčiant Pareiškėją pas gydytojus į (*duomenys neskelbtini*) kliniką pasitikrinti sveikatos dėl galimybės dirbti Įmonėje kasininke, jos asmens medicininėje knygelėje Įmonės administracijos atstovai nurodė rizikos sveikatai dirbant Įmonėje kasininke veiksnius; paprašyta įvardinti konkrečius (NDNT) rekomendacijose išvardintus Pareiškėjai nustatytus rizikos sveikatai veiksnius, dėl kurių Pareiškėja negalėjo būti įdarbinta Įmonės kasininke. Paprašyta pateikti Įmonės parduotuvių kasininkų pareigybės aprašymą ir / arba tipinę darbo sutartį, sudaromą su parduotuvių kasininkais.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Tarnyboje gautas 2018 m. rugsėjo 24 d. Įmonės atsakymas į lygių galimybių kontrolierės raštą, kuriame nurodoma, jog Įmonė patvirtina, kad Pareiškėja 2018 m. rugpjūčio 21 d. atvyko į Įmonės Parduotuvę ir pareiškė pageidavimą įsidarbinti kasininku-pardavėju. Su Pareiškėja toliau kalbėjosi Parduotuvės direktorę pavaduojantis Parduotuvės vadybininkas A. J. Pareiškėja pateikė NDNT 2015 m. balandžio 10 d. išduotą darbingumo lygio pažymą Nr. 0884168 (toliau – Darbingumo lygio pažyma Nr. 0884168) ir 2015 m. balandžio 10 d. išduotą NDNT išvadą Nr. DPS-858 (toliau – pažyma Nr. DPS - 858).

Nurodoma, jog, vadovaujantis teisės aktų reikalavimais, Įmonėje yra patvirtintas asmenų, dirbančių darbo aplinkoje, kurioje galima profesinė rizika, sąrašas. Kasininko-pardavėjo pareigos patenka į šį sąrašą, kuriame yra identifikuotos profesinės rizikos, kylančios būtent dėl šių pareigų metu atliekamų darbo funkcijų. Kadangi Pareiškėja pateikė NDNT dokumentus, buvo būtina įvertinti, ar kasininko-pardavėjo pareigos yra suderinamos su Pareiškėjos sveikatos būkle, t. y., ar atliekant atitinkamą darbą nebus dar labiau pakenkiama jos sveikatai. Pagal Įmonėje galiojančią tvarką minėta vertinimą atlieka Darbuotojų saugos ir sveikatos skyriaus (toliau – DSS skyrius) atsakingas asmuo, t. y., pats padalinio vadovas arba jį pavaduojantis asmuo tokio vertinimo atlikti negali. Dėl šios priežasties su Pareiškėja kalbėjęs Parduotuvės vadybininkas gautus Pareiškėjos NDNT dokumentus 2018 m. rugpjūčio 22 d. atsiuntė atsakingam DSS skyriaus darbuotojui. Tikėtina, kad Parduotuvės direktorę pavaduojantis asmuo dėl žmogiškosios klaidos tinkamai neinformavo Pareiškėjos apie šio proceso būtinumą.

DSS skyriaus specialistas, įvertinęs Pareiškėjos NDNT išvadoje bei Darbingumo lygio pažymoje nurodytus apribojimus ir profesines rizikas, nustatė, jog kasininko-pardavėjo darbas kenks Pareiškėjos sveikatai. DSS skyriaus specialistas vertino, ar Pareiškėjos pateiktoje darbingumo lygio pažymoje nurodytos ligos (ligų kodai) yra nurodyti rizikos veiksnių kontraindikacijose, kaip nustatyta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakyme Nr. 301 „Dėl profilaktinių sveikatos tikrinimų sveikatos priežiūros įstaigose“ (toliau – Įsakymas Nr. 301). Šiuo konkrečiu atveju buvo nustatyta, kad Pareiškėjos Darbingumo lygio pažymoje pateikti ligų kodai (pvz., *(duomenys neskelbtini)*) yra nurodyti kaip atitinkamų profesinių rizikų kontraindikacijos, pavyzdžiui, *(duomenys neskelbtini)* kodas priskirtas prie profesinės rizikos „Krovinių tvarkymas rankomis“

kontraindikacijų; (*duomenys neskelbtini*) kodas priskirtas prie profesinės rizikos „Stereotipiniai (nuolat pasikartojantys) darbo judesiai“ kontraindikacijų. Atsižvelgiant į tai, buvo nustatyta, kad Pareiškėja dėl sveikatos būklės negali dirbti kasininko-pardavėjo darbo. Pabrėžiama, jog kasininko-pardavėjo darbo funkcijos yra ne tik darbas kasoje, tačiau ir darbas prekybos salėje – prekių atsivežimas iš pagalbinių patalpų (naudojantis pagalbiniomis transporto priemonėmis, pvz., ratukiniais konteneriais, vežimėliais), prekių krovimas į lentynas, vitrinas, kontenerius arba ant padėklų, taip pat prekių išvežimas atgal į pagalbines patalpas ir jų krovimas į lentynas, kontenerius arba ant padėklų, prekių vartojimo terminų kontrolė (tikrinama peržiūrint kiekvieną anksčiau iškrautą arba tuo metu kraunamą prekę), švaros bei tvarkos priežiūra (pvz., lentynų valymas). Atsižvelgiant į darbo pobūdį, funkcijoms priskirtus profesinės rizikos veiksnius bei Pareiškėjos pateiktoje NDNT išvadoje bei Darbingumo lygio pažymoje nurodytą informaciją, jog Pareiškėja negali dirbti veikiant ergonominiams rizikos veiksniams, kai reikia dirbti darbą, susijusį su stovėjimu, vaikščiojimu, priverstiniais liemens palenkimais – kasininko-pardavėjo pareigybei priskirtų funkcijų, nėra galimybės pritaikyti darbo sąlygų ir darbo vietos taip, kad Pareiškėja galėtų jį dirbti nekenkdama savo sveikatai. Rašte pažymima, kad, vadovaujantis teisės aktais, neįgalumą turintys asmenys, kurių sveikatos būklė yra nesuderinama su atitinkamais profesinės rizikos veiksniais, kai nėra galimybės užtikrinti, kad atitinkamos profesinės rizikos veiksniai būtų pašalinti, nėra įdarbinami į kasininko-pardavėjo pareigas. Nurodoma, jog galima situacija, kuomet asmeniui neįgalumas yra nustatomas jau dirbant Įmonėje. Tokiu atveju, siekiant išsaugoti darbuotojui darbo vietą, yra ieškoma galimybės pakeisti darbuotojo atliekamas darbo funkcijas, darbo pobūdį ir pan. Rašte apgailestaujama dėl susidariusios situacijos ir dėl to, kad Pareiškėjai nebuvo tinkamai paaiškintos atsisakymo įdarbinti priežastys.

Įmonės 2018 m. spalio 8 d. pateiktame rašte Nr. SR-18-14218 nurodoma, jog Įmonės kasininko-pardavėjo pareigos patenka į Įmonėje patvirtintą asmenų, dirbančių darbo aplinkoje, kurioje galima profesinė rizika, sąrašą, todėl siunčiant Pareiškėją privalomam sveikatos tikrinimui jos medicininėje knygelėje buvo nurodyti kasininko-pardavėjo rizikos veiksniai (tai daroma įrašą atliekant arba įklijuojant atitinkamą lipduką) pagal 2002 m. liepos 16 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1145 (toliau – Nutarimas Nr. 1145) patvirtintą tvarką. Privalomos sveikatos patikros rezultatai užfiksuoti patikrą atlikusio gydytojo žyma – įrašą „dirbti gali su apribojimais pagal NDNT išvadą“. Atsižvelgdami į tai, kad Pareiškėjos medicininė knygutė buvo gražinta Pareiškėjai, Įmonė nurodė neturinti galimybės pateikti dokumentus, pagrindžiančius, kad minėtas įrašas buvo padarytas medicininėje knygelėje. Pareiškėjos Darbingumo lygio pažymoje Nr. 0884168 buvo nurodyti Pareiškėjos diagnozės kodai. Patikrinus kasininko-pardavėjo pareigybės rizikos veiksnių kontraindikacijas (kaip reglamentuota

Įsakyme Nr. 301), nustatyta, kad šie Pareiškėjos NDNT darbingumo lygio pažymoje pateikti ligų kodai yra nurodyti kaip atitinkamų profesinių rizikų kontraindikacijos. Be to, Pareiškėjos pateiktoje pažymoje Nr. DPS-858 nurodoma, jog Pareiškėja negali dirbti veikiant šiems ergonominiams veiksniams: keliant krovinius rankomis, kai krovinio svoris daugiau kaip 10 kg (moterims); kai reikia dirbti darbą, susijusį su stovėjimu; kai reikia dirbti darbą, susijusį su vaikščiojimu; kai reikia dirbti darbą, susijusį su priverstiniais liemens palenkimais. Įvertinus visą informaciją, nurodytą Pareiškėjos pateiktuose sveikatos dokumentuose, bei atsižvelgiant į tai, jog Įmonėje nėra galimybės pritaikyti darbo sąlygų ir darbo vietos taip, kad Pareiškėja galėtų jį dirbti nekenkdama savo sveikatai, nustatyta, jog Pareiškėja dėl sveikatos būklės negali dirbti kasininko-pardavėjo darbo.

Įmonė taip pat pateikė kasininko-pardavėjo darbo pareigybės aprašymą ir darbo sutarties formą.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar Įmonė, vykdydama Pareiškėjos priėmimo į darbą atranką, nepažeidė Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 7 straipsnio 1 dalies 1 bei 9 punktų nuostatų, pagal kurias, įgyvendindamas lygias galimybes, darbdavys, neatsižvelgdamas į lytį, rasę, tautybę, pilietybę, kalbą, kilmę, socialinę padėtį, tikėjimą, įsitikinimus ar pažiūras, amžių, lytinę orientaciją, negalia, etninę priklausomybę, religiją, privalo, priimdamas į darbą, į valstybės tarnybą, taikyti vienodus atrankos kriterijus ir sąlygas; taip pat imtis tinkamų priemonių, kad neįgaliesiems būtų sudarytos sąlygos gauti darbą, dirbti, siekti karjeros arba mokytis, įskaitant tinkamą patalpų pritaikymą, jeigu dėl tokių priemonių nebus neproporcingai apsunkinamos darbdavio pareigos.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija), kurios dalyvė yra Lietuva, 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina, kad prieš įstatymą visi asmenys lygūs ir lygūs pagal įstatymą, taip pat turi teisę į lygiavertę įstatymo apsaugą ir teisę vienodai naudotis įstatymo teikiamomis galimybėmis be jokio diskriminavimo. Valstybės, šios Konvencijos šalys, draudžia bet kokią diskriminavimą dėl neįgalumo ir garantuoja neįgaliesiems vienodą ir veiksmingą teisinę apsaugą nuo diskriminavimo dėl bet kokios priežasties (Konvencijos 5 straipsnio 2 dalis).

Pagal Konvencijos 27 straipsnio nuostatas, valstybės, Konvencijos šalys, pripažįsta neįgaliųjų teisę į darbą lygiai su kitais asmenimis; ši teisė apima teisę į galimybę užsidirbti pragyvenimui iš laisvai pasirinkto darbo ar iš laisvai priimto darbo pasiūlymo darbo rinkoje ir darbo aplinkoje, kuri yra atvira,

tinkama visiems ir prieinama neįgaliesiems. Valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina ir skatina įgyvendinti teisę į darbą, įskaitant teisę į darbą tų asmenų, kurie tampa neįgalūs dirbdami, imdamosi atitinkamų priemonių, įskaitant ir teisės aktų priėmimą, kuriomis *inter alia* būtų:

- uždrausta diskriminacija dėl neįgalumo visais klausimais, susijusiais su visomis užimtumo formomis, įskaitant įdarbinimo sąlygas, priėmimą į darbą ir darbą, darbo išsaugojimą, kilimą tarnyboje ir saugias ir sveikas darbo sąlygas (a punktas);

- lygiai su kitais asmenimis ginamos neįgalųjų teisės į teisingas ir palankias darbo sąlygas, įskaitant lygias galimybes ir vienodą atlyginimą už tokios pat vertės darbą, saugias ir sveikas darbo sąlygas, įskaitant apsaugą nuo priekabiavimo ir skundų patenkinimą (b punktas);

- užtikrinta, kad neįgaliesiems darbo vietoje būtų tinkamai pritaikytos sąlygos (i punktas).

Europos Sąjungos Tarybos 2000 m. lapkričio 27 d. direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus, 5 straipsnyje nustatyta, jog, siekiant garantuoti, kad neįgalųjų atžvilgiu būtų laikomasi vienodo požiūrio principo, jiems įrengiamos tinkamos sąlygos. Tai reiškia, kad, prireikus, konkrečiu atveju darbdaviai imasi tinkamų priemonių, kad neįgaliajam būtų sudarytos sąlygos gauti darbą, dirbti, kilti tarnyboje arba mokytis, nebent dėl tokių priemonių būtų neproporcingai apsunkinamos darbdavio pareigos. Pareigos nėra neproporcingai apsunkinamos, jei jam pakankamai atlyginama konkrečios valstybės narės neįgalumo politikos srityje numatytais priemonėmis. Direktyvos preambulės 20 punkte nustatyta, jog turėtų būti imtasi reikiamų priemonių, t. y., veiksmingų ir praktinių priemonių, skirtų darbo vietai neįgaliesiems paruošti, pavyzdžiui, pritaikyti patalpas ir įrengimus, nustatyti darbo laiko modelius, paskirstyti užduotis, organizuoti mokymą arba aprūpinti integracijos ištekliais. Norint nustatyti, ar dėl minėtų priemonių bus netinkamai pasiskirstyta pareigomis, reikėtų ypač atsižvelgti į finansinius ir kitus susijusius kaštus, į organizacijos arba įmonės dydį ir finansinius išteklius bei į galimybę gauti valstybės finansavimą ar kitos rūšies pagalbą (Preambulės 21 p.).

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis asmenų lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs; žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir

draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime taip pat konstatavo, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia pačios galimybės skirtingai traktuoti žmones atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas).

Jungtinių Tautų bei Europos Sąjungos, taip pat nacionaliniuose teisės aktuose diskriminacija reiškia teisių sumažinimą, suvaržymą ar atėmimą tam tikrai kategorijai žmonių dėl kokių nors asmenų požymių. Diskriminacija suvokiama kaip asmenų lygybės principo pažeidimas, kai asmeniui ar asmenų grupei yra sukuriamos mažiau palankios sąlygos, taikomi skirtumai, išimtys, apribojimai ar teikiamas pranašumas, lyginant su kitais asmenimis, esančiais toje pačioje ar tokioje pačioje situacijoje.

Remiantis Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalimi, tiesioginė diskriminacija – tai elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalies nuostatas, netiesioginė diskriminacija apibūdinama kaip veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent ši veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Pagal Lygių galimybių įstatyme įtvirtintą diskriminacijos sąvoką, tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą, siekiama nustatyti, ar tam tikras elgesys, teisės norma, praktika galėtų tam tikrą asmenį dėl tam tikro asmens tapatybės požymio, t. y., aptariamam atveju – dėl negalios, priversti atsidurti mažiau palankioje padėtyje nei kitas asmuo, neturintis šio požymio.

Lygių galimybių įstatymo 4 straipsnyje įtvirtinta įrodinėjimo pareigos paskirstymo tvarka, nagrinėjant lygių galimybių principo pažeidimo atvejus, t. y., teismuose ar kitose kompetentingose institucijose nagrinėjant fizinių, juridinių asmenų, kitų organizacijų ir jų padalinių skundus, pareiškimus, prašymus, pranešimus ar ieškinius dėl diskriminacijos lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės,

socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, pareiškėjui nurodžius aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos buvimo, preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo ar nurodymo diskriminuoti faktas buvo. Skundžiamas asmuo turi įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių komitetas, 2018 m. balandžio 26 d. Generaliniame komentare Nr. 6 (toliau – Komentaras) aiškindamas tinkamo pritaikymo (įskaitant ir tinkamą darbo vietos bei sąlygų pritaikymą) asmenims su negalia sąvoką, pažymėjo, jog tinkamo pritaikymo pareiga yra *ex nunc* pareiga, t. y., turi būti vykdoma nuo to momento, kai asmeniui su negalia atsiranda poreikis pašalinti kliūtis jam tinkamai įgyvendinti savo teises ir pareigas. Tinkamo pritaikymo pareiga yra individualizuota pareiga, pasireiškianti tuo, jog pareigos turėtojas privalo atsižvelgti į konkrečius asmens su negalia poreikius, jis privalo bendradarbiauti su asmeniu (arba jo atstovu), kuriam toks pritaikymas reikalingas. Tinkamo pritaikymo pareiga galioja ne tik tais atvejais, kai asmuo paprašo tokio pritaikymo, bet ir kai pareigą turintis asmuo žino apie tokio asmens negalią. Pareiga išlieka ir tais atvejais, kai asmuo, turintis pritaikymo pareigą, žino ar privalo žinoti, jog asmuo turi negalią, dėl kurios jam reikalingas pritaikymas, pašalinantis kliūtis asmeniui įgyvendinant savo teises (Komentaro 24 str. b punktas).

Remiantis Komentaro 26 straipsniu, kriterijai, kuriais remiantis, turi būti įgyvendinama tinkamo pritaikymo pareiga:

- a) kliūčių, apribojančių galimybes asmenims su negalia naudotis savo teisėmis, identifikavimas bei pašalinimas, bendradarbiaujant pareigos turėtojui bei asmeniui su negalia;
- b) įvertinimas, ar tinkamas pritaikymas yra teisiškai ar praktiškai įgyvendinamas;
- c) įvertinimas, ar pritaikymas yra būtinas ir tinkamas bei efektyvus, įgyvendinant konkrečią asmens teisę;
- d) įvertinimas, ar pritaikymu nėra neproporcingai apsunkinamas pareigos turėtojas; tam reikalinga nustatyti santykį tarp pritaikymui reikalingų sąnaudų bei tikslo, kuris bus įgyvendintas dėl tinkamo pritaikymo (t. y., naudojimasis konkrečia teise);
- e) užtikrinimas, jog tinkamo pritaikymo pareiga bus įgyvendinama taip, kad būtų užtikrinta lygybė bei užkirstas kelias asmenų su negalia diskriminacijai. Tam būtinas atsakingų asmenų bei asmenų su negalia bendradarbiavimas. Faktoriai, į kuriuos turi būti atsižvelgta, yra piniginiai kaštai, prieinami ištekliai (įskaitant valstybės subsidijas), įmonės, įstaigos ar organizacijos, turinčios pritaikymo pareigą, dydį, įtaką įmonei, įstaigai ar organizacijai, naudą, kurią gaus tretieji asmenys, neigiamą įtaką kitiems asmenims bei protingus sveikatos ir saugumo reikalavimus. Įvertinant pareigos turėtojo galimybę

įgyvendinti tinkamo pritaikymo pareigą, būtina įvertinti ne tik atskiro departamento, padalinio ar kito organizacinio vieneto, bet visos įmonės, įstaigos, organizacijos išteklius;

f) užtikrinimas, kad asmeniui su negalia nebūtų perkelta pritaikymo pareiga;

g) užtikrinimas, kad pareigos turėtojui, teigiančiam, jog pritaikymas jam sukuria neproporcingą našta, tektų įrodinėjimo pareiga.

Bet koks išimčių, įgyvendinant tinkamo pritaikymo pareigą, pateisinimas, turi būti pagrįstas objektyviais kriterijais, apie tai tinkamai ir laiku informuojant asmenį, turintį negalią (Komentaro 27 str.).

Pagal Komentaro 67 straipsnį, valstybės – Konvencijos narės, įgyvendindamos Konvencijos 27 straipsnyje įtvirtintą neįgaliųjų asmenų teisę į darbą lygiai su kitais asmenimis, privalo teisės aktuose įtvirtinti, jog tinkamo pritaikymo pareigos nevykdymas yra laikomas diskriminacija (Komentaro 67 str. d punktas); valstybės narės prisiima pareigą užtikrinti neįgaliųjų asmenų darbą tinkamai pritaikytoje darbo vietoje, saugioje bei sveikoje darbo aplinkoje tiek viešame, tiek privačiame darbo sektoriuose (Komentaro 67 str. f punktas).

Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos 3 straipsnyje įtvirtinti neįgaliųjų socialinės integracijos principai, iš kurių paminėtinas lygių teisių principas – neįgalieji turi tokias pačias teises kaip ir kiti visuomenės nariai (3 str. 1 d. 1 p.); lygių galimybių – neįgaliesiems, kaip ir kitiems visuomenės nariams, sudaromos tokios pat ugdomosi, darbo, laisvalaikio leidimo, dalyvavimo visuomenės, politiniame ir bendruomenės gyvenime galimybės. Tik tais atvejais, kai tokios pat sąlygos ir priemonės yra neveiksmingos, numatomos specialiosios priemonės, gerinančios neįgaliųjų padėtį (3 str. 1 d. 2 p.); diskriminavimo prevencijos – neįgalieji apsaugomi nuo bet kokios diskriminacijos ar išnaudojimo (3 str. 1 d. 3 p.).

Darbo sutarties šalys, iki sudarydamos darbo sutartį, taip pat ir tada, kai darbo sutartis nesudaryta, turi laikytis lyčių lygybės, nediskriminavimo kitais pagrindais, sąžiningumo, sutarčiai sudaryti ir vykdyti reikalingos informacijos suteikimo ir konfidencialios informacijos išsaugojimo pareigų (Darbo kodekso 41 str. 1 d.).

Remiantis Darbo kodekso 158 straipsnio nuostatomis, kiekvienam darbuotojui turi būti sudarytos tinkamos, saugios ir sveikatai nekenksmingos darbo sąlygos, nustatytos Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatyme. Kiekvieno darbuotojo darbo vieta ir aplinka turi būti saugi ir nekenksminga sveikatai, įrengta pagal darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimus. Darbas turi būti organizuojamas vadovaujantis darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimais.

Kiekvienam darbuotojui privalo būti sudarytos saugios ir sveikatai nekenksmingos darbo sąlygos, neatsižvelgiant į įmonės veiklos rūšį, darbo sutarties rūšį, darbuotojų skaičių, įmonės rentabilumą, darbo vietą, darbo aplinką, darbo pobūdį, darbo dienos ar darbo pamainos trukmę, darbuotojo pilietybę, rasę, tautybę, lytį, seksualinę orientaciją, amžių, socialinę kilmę, politinius ar religinius įsitikinimus (Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 3 str. 1 d.).

Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta darbo aplinkos sąvoka, pagal kurią, darbo aplinka – darbo vietą supanti erdvė, kurioje gali būti darbuotojo sveikatai kenksmingų, pavojingų rizikos veiksnių (fizinių, fizikinių, cheminių, biologinių ir kitų). Darbo sąlygos – darbo aplinka, darbo pobūdis, darbo ir poilsio laikas ir kitos aplinkybės, turinčios tiesioginę įtaką darbuotojo savijautai, darbingumui, saugai ir sveikatai. Darbo vieta – vieta, kurioje asmuo dirba darbo sutartyje sulygta darbą arba atlieka viešojo administravimo funkcijas (2 str. 7 d., 8 d.). Darbuotojų sauga ir sveikata – visos prevencinės priemonės, skirtos darbuotojų darbingumui, sveikatai ir gyvybei darbe išsaugoti, kurios naudojamos ar planuojamos visuose įmonės veiklos etapuose, kad darbuotojai būtų apsaugoti nuo profesinės rizikos arba ji būtų kiek įmanoma sumažinta (2 str. 12 d.).

Darbuotojai, rūpindamiesi savo ir kitų darbuotojų sauga ir sveikata, privalo gavus NDNT išvadą dėl darbo pobūdžio ir sąlygų, išvados kopiją pateikti darbdaviui (Darbuotojų saugos ir sveikatos darbe įstatymo 33 str. 1 d. 11 p.).

Remiantis Neįgalių socialinės integracijos įstatymo 18 straipsnio 3 dalies 1, 2, 4, 6 punktų nuostatomis, NDNT sprendžia klausimus dėl neįgalumo lygio, jo priežasties, atsiradimo laiko, termino; darbingumo lygio, jo priežasties, atsiradimo laiko, termino; 4) neįgaliųjų darbo pobūdžio ir sąlygų; netekto darbingumo procentų. Pagal minėto įstatymo 20 straipsnio 7 dalies 2 punkto nuostatas, jei asmeniui nustatoma 30–55 procentų darbingumo, asmuo laikomas iš dalies darbingu, t. y., asmuo gali dirbti pagal negalios pobūdį pritaikytoje darbo vietoje arba jam nebūtina pritaikyti darbo vietos.

Įsakymo Nr. 301 „Dėl profilaktinių sveikatos tikrinimų sveikatos priežiūros įstaigose“ 13 priede patvirtintas Asmenų, dirbančių darbo aplinkoje, kurioje galima profesinė rizika (kenksmingų veiksnių poveikis ir (ar) pavojingas darbas), privalomo sveikatos tikrinimo tvarkos aprašas (toliau – Aprašas). Aprašo 1 punkte nurodyta, kad asmenys, norintys įsidarbinti ar dirbantys darbo aplinkoje, kurioje galima profesinė rizika, privalo tikrintis sveikatą prieš įsidarbinti (pildoma – privalomo sveikatos patikrinimo medicininės pažymos forma F Nr. 047/a), o vėliau – t. y., dirbdami, turi tikrintis periodiškai (pildoma – asmens medicininė knygelė F Nr. 048/a). Darbdaviui atstovaujantis arba jo įgaliotas asmuo, siūsdamas darbuotoją tikrintis sveikatą, vadovaudamasis Aprašo 1 ir 2 lentelių pirmuose stulpeliuose nurodytais pavojingais darbais (1 lentelė) ar rizikos veiksniais

(2 lentelė). Veiksnius nurodytus lentelių pirmuose stulpeliuose darbdaviui atstovaujantis arba jo įgaliotas asmuo įrašo Privalomo sveikatos patikrinimo medicininę pažymą (F Nr. 047/a) arba Asmens medicininę knygelę (F Nr. 048/a) (Aprašo 7 p.).

Aprašo 13 priedo 10.4 punkte nustatyta, kad šeimos medicinos paslaugas teikiantis arba darbo medicinos gydytojas, įvertinęs tyrimų rezultatus, konsultavusių kitų profesinių kvalifikacijų gydytojų išvadas bei kontraindikacijas, nurodytas šio Aprašo III skyriuje ir 1, 2 lentelėse, daro išvadą apie asmens profesinį tinkamumą. Išvadą dėl darbuotojo profesinio tinkamumo: „dirbti gali“ „dirbti gali, bet ribotai“ (nurodant kaip), „dirbti negali“ įsidarbinančiam – į F Nr. 047/a, dirbančiajam – į F Nr. 048/a įrašo 10.4 punkte nurodytas gydytojas (Aprašo 12 p.). Aprašo 19.3 punkte nustatyta, jog dėl neįgaliųjų asmenų ar asmenų, netekusių dalies darbingumo, galimybės dirbti konkretų darbą sprendžia darbo medicinos arba šeimos gydytojas, gavęs Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos rekomendacijas ir atitinkamos profesinės kvalifikacijos gydytojo išvadą. Sveikatos priežiūros įstaigos išvada dėl neįgaliojo galimybės dirbti konkretų darbą privaloma darbdaviui ir darbuotojui (Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 38 str. 2 d.).

Pareiškėja pateikė Tarnybai Darbingumo lygio pažymą Nr. 0884168, iš kurios turinio buvo aišku, jog Pareiškėjai nustatytas 50 procentų darbingumas, Pareiškėjai nustatytos diagnozės pagal TLK-10: (*duomenys neskelbtini*). Darbingumo lygio pažyma galioja nuo 2015 m. kovo 26 d. iki 2026 m. birželio 11 d. Pareiškėja pateikė pažymą Nr. DPS-858, kurioje nurodyti Pareiškėjos sveikatai rizikingi darbo veiksniai (ergonominiai veiksniai): krovinių kėlimas rankomis, kai krovinio svoris daugiau kaip 10 kg; darbai, susiję su nuolatiniu stovėjimu, vaikščiojimu, priverstiniais liemens palenkimais; psichosocialiniai veiksniai: viršvalandiniai darbai; fizikiniai veiksniai: darbai didesniame nei 5 metrų aukštyje. Išvada galioja nuo 2015 m. kovo 26 d. iki 2026 m. birželio 11 dienos.

Iš Pareiškėjos bei Įmonės pateiktų paaiškinimų nustatyta, jog Pareiškėja 2018 m. rugpjūčio 21 d. atvyko į Parduotuvę ir pateikė prašymą ją įdarbinti kasininku-pardavėju. Pareiškėja Įmonei pateikė duomenis, patvirtinančius jos ribotą darbingumą bei rekomendacijas dėl darbo pobūdžio sąlygų (NDNT išduotą darbingumo lygio pažymą bei išvadą dėl darbo pobūdžio sąlygų). Nustatyta, jog Parduotuvės atstovas, 2018 m rugpjūčio 21 d. susipažinęs su Pareiškėjos pateiktais dokumentais, nukreipė ją į UAB Tarandės šeimos kliniką pasitikrinti sveikatą.

Pareiškėja pateikė Tarnybai asmens medicininę knygelę, iš kurios duomenų nustatyta, jog Įmonė, 2018 m. rugpjūčio 21 d. nukreipdama Pareiškėją sveikatos patikrinimui prieš įsidarbinimą, Pareiškėjos medicininėje knygelėje atliko įrašą, kurioje pažymėjo kasininko-pardavėjo darbo sveikatai rizikingus veiksnius, remiantis Aprašu: 1 lent. 21 p. (potencialiai pavojingų įrenginių montavimo darbai,

potencialiai pavojingų įrenginių naudojimas), 2 lent. 1.69 p. (kitos pavojingos cheminės medžiagos), 2 lent. 3.7 p. (šiluminė aplinka), 2 lent. 4.2.1 p. (krovinių tvarkymas rankomis), 2 lent. 4.2.2 p. (stereotipiniai (nuolat pasikartojantys) darbo judesiai: darbas dalyvaujant plaštakos ir pirštų, rankų ir pečių juostos raumenims (kai judesiams atlikti naudojama jėga, kai judesių atlikimui būtinas greitis ir tikslumas); 2 lent. 4.2.3 p. (darbo poza: periodiškai esant nepatogioje, fiksuotoje, priverstinėje padėtyje); 2 lent. 4.3.1.1 p. (padidėjusi regėjimo įtampa, stebimo objekto dydis: visos darbo rūšys, susijusios su regėjimo įtampa: a) I^o (su objektu iki 0,15 mm) ir II° (su objektu nuo 0,15 iki 0,3 mm) preciziniai darbai); 2 lent. 5.1 p. (naktinis darbas).

Iš Pareiškėjos asmens medicinos kortelės duomenų nustatyta, jog (*duomenys neskelbtini*) klinikos gydytoja V. D. 2018 m. rugpjūčio 21 d. atliko Pareiškėjos sveikatos patikrą bei jos medicininėje knygelėje pažymėjo, kad Pareiškėja „dirbti gali su apribojimais pagal NDNT rekomendacijas“, t. y., negali rankomis kelti krovinių, sunkesnių nei 10 kg, negali dirbti darbų, susijusių su nuolatinio vaikščiojimu, stovėjimu, priverstiniais liemens palenkimais, bei dirbti viršvalandinių darbų, darbų didesniame nei 5 metrų aukštyje.

Pareiškėja, pateikdama skundą Tarnybai, teigė, jog Įmonė atsisakė ją įdarbinti nepagrįstai, Parduotuvės atstovas kitą dieną, t. y., 2018 m. rugpjūčio 22 d., jai nurodė, jog Pareiškėja nebus įdarbinta, kadangi dėl neįgalumo ji gali dirbti ribotai.

Įmonė, teikdama Tarnybai rašytinius paaiškinimus, informavo, jog Įmonės DSS skyriaus specialistas, atsakingas už darbuotojų galimumo dirbti Įmonėje, esant atitinkamoms rizikos sveikatai veiksniams, vertinimą, nustatė, jog Pareiškėja negalinti atliktų visų Įmonės kasininko-pardavėjo pareigybės aprašyme nustatytų darbo funkcijų, kadangi kasininko- pardavėjo darbas yra ne tik prekybos salėje, bet ir prekių atsivežimas iš pagalbinių patalpų, prekių krovimas, švaros bei tvarkos priežiūra. Įmonės paaiškinamuose teigiama, jog Pareiškėją įdarbinti atsisakyta atsižvelgus į Apraše nurodytų kenksmingų veiksnių darbo vietoje bei kontraindikacijų – konkrečių Pareiškėjos susirgimų diagnozių – buvimą, esant šiems veiksniams (Pareiškėjai diagnozuoti susirgimai (*duomenys neskelbtini*), Apraše įvardinti kaip kontraindikacijos darbui, susijusiam su krovinių tvarkymu rankomis (Aprašo 2 lent. 4.21 p.), stereotipiniais (nuolat pasikartojančiais) judesiais (Aprašo 2 lent. 4.2.2 p.), darbo poza, periodiškai esant nepatogioje, fiksuotoje, priverstinėje padėtyje (Aprašo 2 lent. 4.2.3 p.). Įmonė teigia taip pat atsižvelgusi į NDNT išvadą, pagal kurią Pareiškėja negali dirbti darbų, veikiant atitinkamiems ergonominiais veiksniams.

Įmonė pateikė kasininko- pardavėjo pareigybės aprašymą, pavirtintą 2014 m. balandžio 30 d. generalinio direktoriaus įsakymu Nr. 01-117 (toliau – Pareigybės aprašymas). Pareigybės

aprašymo II skyriuje „Pareigybės tikslas“ rašoma, jog, vadovaudamasis procedūromis, instrukcijomis bei klientų aptarnavimo standartu, kasininkas-pardavėjas dirba kasoje, prekybos salėje ir (ar) sveriamų prekių skyriuose tam, kad aptarnautų parduotuvės klientus ir priimtų atsiskaitymus už perkamas prekes ir (ar) paslaugas. 3.1 punkte išskirtos kasininko-pardavėjo darbo funkcijos su kasos aparatu, klientų aptarnavimas kasoje. Remiantis Pareigybės aprašymo 3.2 punkto: „Darbas prekybos salėje ir (ar) sveriamų prekių skyriuose“ 3.2.1. papunkčiu, kasininkas-pardavėjas, kai nedirba kasoje, dirba prekybos salėje ir (ar) sveriamų prekių skyriuose: „atsiveža iš sandėlio, išpakuoja prekes ir iškrauna pagal nustatytą tvarką į lentynas / akcijinių prekių išdėstymo vietas (...), išveža prekių likutį iš prekybinės salės ir sudėlioja jas sandėliavimo patalpoje į lentynas, dėlioja kainų etiketes (...)“; pagal 3.2.2 papunktį „kasininkas-pardavėjas (...) prekes su besibaigiančiu realizacijos terminu išima iš reguliarios prekybos vietos, (...), prekes, kurių realizacijos terminas pasibaigia, išima iš prekybos salės ir perduoda utilizuoti; tvarko prekybos salę ir ruošia parduotuvę rytdienos darbui“; pagal 3.2.3 papunktį – „aptarnauja klientus parduotuvės sveriamų prekių skyriuose: pasveria produktus, patikrina prekių kiekį, kainą, kokybę, dirba naudodami maisto paruošimo ir apdorojimo įrangą (kepimo krosneles, pjaustymo bei šaldymo įrangą, sulčiaspaudes ir kt.)“; atsako už priskirto skyriaus „tvarką ir papildymą prekėmis“.

Įmonė, teikdama rašytinius paaiškinimus Tarnybai, teigė, jog kasininko-pardavėjo pareigybei yra priskirti ne tik darbai su kasos aparatu, bet ir prekių krovimas, atsivežimas iš sandėlio, jų tvarkymas, švaros ir tvarkos palaikymas (t. y., darbai, nurodyti Pareigybės aprašymo 3.2 punkte). Įmonė nurodė, jog, atsižvelgdama į Pareiškėjos asmens medicininėje knygelėje esančius gydytojo įrašus, taip pat į ligų diagnozes, išvardintas Pareiškėjos NDNT darbingumo lygio pažymoje, sprendė, kad Pareiškėja pagal sveikatos būklę negalės atlikti kasininko-pardavėjo darbo.

Įmonė teigė, jog, pagal Įmonės kasininko-pardavėjo Pareigybėse aprašyme nurodytas darbo funkcijas ir pobūdį bei darbo funkcijoms priskirtus profesinės rizikos veiksnius bei Pareiškėjos NDNT nedarbingumo lygio nustatymo pažymoje ir NDNT išvadoje dėl darbo sąlygų ir pobūdžio nurodytą informaciją, Pareiškėja negali dirbti darbų, susijusių su stovėjimu, vaikščiojimu, priverstiniais liemens palenkimais. Įmonė pranešė, jog Įmonėje nėra galimybės Pareiškėjai pritaikyti darbo sąlygų ir darbo vietos taip, kad Pareiškėja jį galėtų dirbti nekenkdama savo sveikatai.

Atkreiptinas dėmesys, jog, pagal pirmiau minėtą Lygių galimybių įstatymo 4 straipsnio nuostatą, nagrinėjant atvejus dėl diskriminacijos, galimam pažeidėjui tenka pareiga įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas. Pareiškėjui, besikreipiančiam į atsakingas institucijas dėl patirtos diskriminacijos, reikia nurodyti *prima facie* aplinkybes, t. y., aplinkybes, sudarančias galimo lygų galimybių pažeidimo faktą, skundžiamas asmuo privalo teikti įrodymus, kad šias aplinkybes paneigtų.

Asmuo, besikreipiantis dėl padaryto pažeidimo, privalo nurodyti šias *prima facie* aplinkybes: kad besikreipiantis asmuo priklauso tam tikrai įstatymų ginamai grupei, t. y., nurodyti, kad priklauso lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos grupei; nurodyti, kokiuose santykiuose besikreipiantis asmuo buvo su skundžiamuoju asmeniu, kai patyrė galimai diskriminacinį poveikį – darbo, viešųjų paslaugų ir pan.; nurodyti, kad buvo nepalankaus skundžiamo asmens poveikio subjektas ir kaip tas nepalankus poveikis besikreipiančiam asmeniui pasireiškia; pateikti faktines aplinkybes, kad skundžiamas asmuo panašioje situacijoje su kitais asmenimis, nepriklausančiais ginamųjų grupei, elgėsi palankiau nei su besikreipiančiu asmeniu¹. Nagrinėjamu atveju Pareiškėja priklauso įstatymo ginamai asmenų grupei (turi negalią); tarp minėtų subjektų susiklostė ikisutartiniai darbo teisiniai santykiai (Darbo kodekso 41 str. 1 d.); Pareiškėja nurodė patyrusi nepalankų poveikį – ji nebuvo priimta į kasininko-pardavėjo pareigas; Pareiškėja teigia, jog dėl negalios nebuvo priimta į darbą, ir dėl to atsidūrė mažiau palankioje padėtyje nei pretenduojantys į tokias pačias pareigas asmenys, neturintys negalios.

Taigi, Pareiškėjai nurodžius visas *prima facie* aplinkybes, sudarančias lygių galimybių pažeidimo faktą, Įmonė turėjo pareigą įrodyti, kad lygios galimybės nebuvo pažeistos.

Pažymėtina, jog Pareiškėja, kreipdamasi į Tarnybą, pranešė, jog iki 2018 m. birželio mėn. 4-erius metus dirbo kitoje mažmeninės prekybos įmonėje pardavėja, t. y., dirbo savo esme tapatų darbą. Pareiškėja Tarnybai pateikė su minėta įmone sudarytą darbo sutartį, pagal kurią Pareiškėja nuo 2015 m. rugsėjo 24 d. buvo priimta neterminuotai dirbti pardavėja, dėl negalios sutrumpintam 30 valandų per savaitę darbui. Pareiškėjai dirbant minėtoje įmonėje, galiojo išvadoje Nr. DPS-858 Pareiškėjai nustatyti reikalavimai dėl darbo sąlygų. Tarp pavojingų sveikatai veiksnių, dirbant pardavėjo pareigose, nurodyti darbai, susiję su krovinių tvarkymu rankomis (Aprašo 2 lent. 4.21 p.), stereotipiniais (nuolat pasikartojančiais) judesiais (Aprašo 2 lent. 4.2.2 p.), darbo poza, periodiškai esant nepatogioje, fiksuotoje, priverstinėje padėtyje (Aprašo 2 lent. 4.2.3 p.). Esant šiems veiksniams bei Pareiškėjai pasitikrinus sveikatą dėl galimybės dirbti pardavėju, gydytoja A. J. 2018 m. balandžio 30 d. padarė įrašą Pareiškėjos sveikatos knygelėje, jog „Pareiškėja nurodytų kenksmingų veiksnių poveikyje dirbti gali“.

Atkreiptinas dėmesys, jog Darbo kodekso 158 straipsnio bei Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 3 straipsnio 1 dalies nuostatos įpareigoja darbdavį užtikrinti, kad darbuotojas pagal savo sveikatos būklę dirbtų saugiomis ir sveikomis darbo sąlygomis, t. y., kad darbuotojas dirbdamas iš esmės

---

¹ Žr., pvz., Vilniaus apygardos administracinio teismo 2018 m. liepos 19 d. sprendimą Nr. I-2531-643/2018, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba v AB „Eglės“ sanatorija.

nekenktų savo sveikatai. Kita vertus, tiek tarptautinės, tiek nacionalinės teisės normos nustato darbdaviui pareigą užtikrinti, kad asmenys su negalia, pretenduojantys į konkrečią darbo vietą, nebūtų diskriminuojami, pritaikant šiems asmenims darbo vietą ir tinkamas darbo sąlygas (Konvencijos 27 str., Europos Sąjungos Tarybos 2000 m. lapkričio 27 d. direktyvos 2000/78/EB 5 str., Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 3 str., Lygių galimybių įstatymo 7 str.).

Pažymėtina, jog, atsižvelgiant į pirmiau pateiktų Konvencijos Komentaro citatų turinį, taip pat remiantis besiformuojančia nacionaline teismų praktika, neįgaliųjų asmenų diskriminacija yra laikomi atvejais, kuomet darbdavys nevykdo pareigos tinkamai pritaikyti asmenims su negalia darbo vietą arba darbo sąlygas. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2014 m. balandžio 11 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-199/2014 konstatavo, jog pagal Neįgaliųjų teisių konvencijos 2 straipsnį diskriminacija dėl neįgalumo – bet koks išskyrimas, atstūmimas ar apribojimas dėl neįgalumo, kuriais siekiama pabloginti ar paneigti arba dėl kurių pabloginamas ar paneigiamas visų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių pripažinimas, įgyvendinimas ar naudojimasis jomis lygiai su kitais asmenimis politinėje, ekonominėje, socialinėje, kultūrinėje, pilietinėje ar bet kurioje kitoje srityje. Tokia diskriminacija apima visų formų diskriminaciją, įskaitant atsisakymą tinkamai pritaikyti sąlygas (pvz., pritaikyti darbo vietą, nustatyti darbo laiko modelius, paskirstyti užduotis arba aprūpinti mokymo ar integracijos ištekliais).

Išimtyms, įgyvendinant darbdavio pareigą tinkamai pritaikyti darbo vietą, pateisinamos tik neproporcingos naštos, apsunkinimo darbdaviui sukėlimu (Lygių galimybių įstatymo 7 str. 1 d. 9 p.). Pažymėtina, jog Įmonė, teigdama, jog neturi galimybės pritaikyti Pareiškėjai darbo vietos ir sąlygų taip, kad Pareiškėja galėtų dirbti kasininku-pardavėju nekenkdama savo sveikatai, neteikė įrodymų, jog, nežymiai pakeisdama (esant poreikiui) darbo funkcijas, pritaikydama darbo sąlygas prie Pareiškėjos poreikių, patirtų neproporcingus apsunkinimus arba kad toks darbo organizavimas Įmonėje neįmanomas. Atkreiptinas dėmesys, jog Pareiškėja, teikdama skundą Tarnybai, teigė, kad prašė Įmonės ją įdarbinti kasininku-pardavėju 0,75 etato, kadangi tokiu darbo krūviu ji galėtų dirbti dėl savo sveikatos būklės. Būtent tokiu sumažintu darbo krūviu ji dirbo kitoje mažmeninės prekybos įmonėje pardavėjo pareigose. Įmonė nepateikė įrodymų, jog su Pareiškėja tarėsi, aiškinosi, kaip, kokiomis sąlygomis Pareiškėja galėtų dirbti, jog išklausė Pareiškėjos nuomonę dėl jai priimtinių darbo sąlygų (Lygių galimybių įstatymo 4 str.).

Atkreiptinas dėmesys, jog Pareiškėja, kreipdamasi į Įmonę, kitų, išskyrus sutrumpintą darbo laiką, jai reikalingų darbo sąlygų nenurodė, priešingai, ji teigė, kad ypatingos darbo sąlygos, atsižvelgiant į negalios pobūdį, jai nėra reikalingos. Pažymėtina, jog Pareiškėjai nustatytas 50 procentų darbingumo lygis, kuriam esant asmuo laikomas iš dalies darbingu, t. y., asmuo gali dirbti pagal negalios

pobūdį pritaikytoje darbo vietoje arba jam nebūtina pritaikyti darbo vietos (Neįgaliųjų socialinės integracijos 18 str. 3 d.).

Įmonė, atsisakydama priimti Pareiškėją į darbą, teigė, jog vadovavosi NDNT darbingumo lygio nustatymo pažyma (kurioje nurodytos ir Pareiškėjai nustatytos ligų diagnozės), išvada dėl darbo pobūdžio bei sąlygų, taip pat gydytojos V. D. 2018 m. rugpjūčio 21 d. įrašu Pareiškėjos medicininėje knygelėje. Gydytoja V. D., sprendama dėl Pareiškėjos galimybės dirbti kasininko-pardavėjo pareigose, padarė išvadą, kad Pareiškėja gali dirbti ribotai, atsižvelgiant į NDNT išvadoje dėl darbo pobūdžio ir sąlygų nurodytus veiksnius. Atkreiptinas dėmesys, jog pažymoje Nr. DPS-858 pateikti tik veiksniai, kuriems esant Pareiškėjai nerekomenduojama dirbti (rankomis kelti krovinių, sunkesnių nei 10 kg, negalima dirbti darbų, susijusių su nuolatinio vaikščiojimu, stovėjimu, priverstiniais liemens palenkimais, dirbti viršvalandinių darbų, darbų didesniame 5 metrų aukštyje). Konkretūs darbai, kurių Pareiškėjai dirbti negalima, NDNT išvadoje nenurodyti.

Pažymėtina, jog Įmonė vertino tik gydytojos V. D. išvadoje, taip pat NDNT išvadoje dėl darbo pobūdžio bei sąlygų nurodytus apribojimus, tačiau nevertino faktinių Pareiškėjos galimybių dirbti kasininko-pardavėjo darbą, neorganizavo pokalbio dėl diferencijuotų, individualizuotų darbo sąlygų sudarymo.

Pažymėtina, kad Įmonė, teikdama Tarnybai rašytinius paaiškinimus, nurodė, jog Pareiškėja pagal NDNT išvadą dėl darbo pobūdžio bei sąlygų negalinti dirbti esant ergonominiams veiksniams: darbas, susijęs su stovėjimu, darbas susijęs su vaikščiojimu, darbas, susijęs su priverstiniais liemens palenkimais. Atkreiptinas dėmesys, jog, pagal Pareiškėjos pateiktą NDNT išvadą, Pareiškėja negali dirbti esant šiems ergonominiams veiksniams: kai darbas yra susijęs su *nuolatinio* stovėjimu, sėdėjimu, vaikščiojimu, priverstiniais liemens palenkimais. Iš Įmonės pateikto Pareigybės aprašymo turinio nustatyta, kad kasininko-pardavėjo darbas yra įvairus; tai yra tiek darbas su kasos aparatu, tiek darbas tvarkant prekes bei prižiūrint tvarką. Kasininkai-pardavėjai dirba su pertraukomis. Įmonė nepateikė įrodymų, patvirtinančių, jog kasininko-pardavėjo darbas susijęs su tokio pobūdžio ir lygmens *nuolatinio* stovėjimu, sėdėjimu, vaikščiojimu, priverstiniais liemens palenkimais, dėl kurių Pareiškėja negalėtų vykdyti pardavėjo-kasininko pareigybės aprašyme nurodytų darbo funkcijų (Lygių galimybių įstatymo 4 str.).

Akcentuotina, jog, pagal galiojantį teisinį reglamentavimą, spręsti dėl asmens tinkamumo dirbti konkretų darbą nėra darbdavio diskrecija, ši teisė suteikta šeimos medicinos arba darbo medicinos gydytojui (Aprašo 10.4, 12, 19.3 p.). Nagrinėjamu atveju įrašas Pareiškėjos asmens medicininėje knygelėje, jog Pareiškėja gali dirbti ribotai, atsižvelgiant į NDNT išvadoje nurodytus pavojingus

sveikatai veiksniais, įpareigojo Įmonę įvertinti realias Pareiškėjos galimybes atlikti kasininko-pardavėjo darbo funkcijas, individualizuotai įvertinti šį atvejį, sudaryti realią galimybę išsiaiškinti dėl diferencijuotų darbo sąlygų sudarymo. Atsižvelgus į tyrimo metu surinktą medžiagą, vertintina, jog įrodymų, kad Pareiškėja negalėtų nekenkdama savo sveikatai dirbti kasininko-pardavėjo darbo, nepateikta, ypač vertinant Pareiškėjos pateiktus duomenis, kad iki tol, esant tai pačiai sveikatos būklei, ji dirbo pardavėjos darbą kitoje įmonėje. Būtent individualizuotas asmens galimybės dirbti konkretų darbą įvertinimas yra esminis kriterijus, darbdaviui sprendžiant, ar asmuo galės atlikti jam pavestas darbo funkcijas².

Atkreiptinas dėmesys, jog Įsakymo Nr. 301 13 priedo 2 lentelėje įvardintos ligų (kai kurios iš jų nustatytos Pareiškėjai) diagnozės yra pagrindas Įsakymo Nr. 301 13 priedo 2 lentelėje nurodytiems gydytojams specialistams konstatuoti rizikos sveikatai veiksniais, dirbant tam tikros rūšies darbus, tačiau tai jokių būdu nėra teisinis pagrindas darbdaviui nuspręsti, ar asmuo pagal savo sveikatos būklę gali dirbti konkretų darbą. Pavyzdžiui, Įsakymo 13 priedo 2 lentelės 4.2.1 punkte išvardintos diagnozės (*duomenys neskelbtini*) (tarp kurių yra ir Pareiškėjai nustatytų diagnozių), kurioms esant dėl ribojančio veiksnio „krovinių tvarkymo rankomis“ nustatymo sprendžia šeimos medicinos gydytojas arba darbo medicinos gydytojas, tam tikrais atvejais – neurologas, esant indikacijų – reumatologas. Taigi, NDNT darbingumo lygio pažymoje išvardintos Pareiškėjos ligų diagnozės negalėjo būti teisėtas pagrindas Įmonei atsisakyti priimti Pareiškėją į darbą, kadangi Įmonė nebuvo kompetentinga spręsti, ar asmuo, sirgdamas konkrečia liga, nurodyta jo darbingumo lygio nustatymo pažymoje, gali atlikti konkrečius darbus, tai nuspręsti gali tik asmens sveikatą tikrinantis gydytojas.

Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, darytina išvada, jog Įmonė neįrodė, kad Pareiškėja nebūtų galėjusi tinkamai atlikti savo darbo funkcijų bei kad individualizuotų, tinkamų, darbo sąlygų sudarymas Pareiškėjai būtų buvęs neįmanomas (Lygių galimybių įstatymo 4 str.).

Remiantis tuo, kas išdėstyta, konstatuotina, jog Įmonė, atsisakydama įdarbinti Pareiškėją ir nesiimdama priemonių sudaryti jai tinkamas darbo sąlygas, padarė pažeidimus, nustatytus Lygių galimybių įstatymo 7 straipsnio 1 dalies 1 bei 7 punktuose.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 6 punktu,

---

² Žr., pvz., Vilniaus apygardos teismo 2014 m. vasario 27 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 2A-557-640/2014, V.J. v Koncertinė įstaiga valstybinis dainų ir šokių ansamblis „Lietuva“

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Įspėti Įmonės vadovą dėl padaryto pažeidimo.
2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, Įmonės vadovą.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė